

Ásotthalmon tartotta ülését az Erdészeti Klímaadaptációs Fórum

A klímaváltozás negatív hatásai alapjaiban kérdőjelezik meg az alföldi erdőgazdálkodás jelenét és jövőjét – állapították meg az Erdészeti Klímaadaptációs Fórum (EKF) szakértői a szeptember 17-én Ásotthalmon tartott szakmai napon. A gazdálkodás, a kutatás és az igazgatás részéről delegált erdészeti, természetvédelmi és vízügyi szakemberek a termőhelyi szempontból különösen sérülékeny, az ország területének mintegy tizedrészét kitevő Duna–Tisza közti homokhátság erdeinek és erdőgazdálkodásának helyzetével foglalkoztak.

A melegedő klíma, a kedvezőtlen eloszlású csapadék, a talajok gyenge vízviszartartó képessége, valamint a mindezek következtében kritikus szint alá süllyedő talajvízszint miatt az Alföldön mintegy 200 ezer hektár erdő került veszélybe.

A jelentős részben a Duna–Tisza közti homokhátságon elhelyezkedő, zömében telepített erdők egészségi állapota – kortól és faállománytípustól függetlenül – *évek óta romló tendenciát mutat, ami a 2022 óta tartó aszályos időszakot követően tragikus helyzetet eredményezett.*

Egyre gyakoribbak az összefüggő területeken kipusztult erdeifenyvesek, szürkenyárasok, helyenként akácok. Az erdőfelújítások során alkalmazott eddig eredményes technológia alkalmazása sem garantálja az erdősítések megmaradását: rendszerint többszöri pótlásra van szükség.

A pusztuló, egykor a futóhomok megkötése és az ország faanyagellátása érdekében telepített – gyakran eddig jó növekedésű, ökológiai és gazdasági szempontból is értékes – erdők *mára alapvető funkcióikat sem tudják betölteni: megszűnik az erdőtalaj és vele az erdei élőhelyek, életközösségek védettsége.* Ez teret nyit az inváziós fajoknak, és a jelenlegi szabályozási környezetben ellehetetleníti az erdőgazdálkodást, ami különösen hátrányosan érinti a hagyományosan erőforráshiányos hazai magánerdészeti szektort.

A NAK Erdészeti Szakértői Hálózatának szervezésében, erdőtulajdonosok, erdőgazdálkodók, erdészeti szakirányítók és a Bedő Albert Erdészeti Technikum közreműködésével megvalósult ásotthalmi szakmai nap elsődleges célja – a figyelemfelhívás mellett – a közös helyzetértékelés, *valamint a közös gondolkodás és útkeresés elindítása volt az EKF keretén belül.*

A környező erdőkre kiterjedő terepbejárás során a szakemberek több helyszínen tekintették át az alföldi homoki

erdők állapotát, problémáit és a lehetséges gazdálkodási irányokat. A látottak jól tükrözték, hogy a térségben *az erdőgazdálkodás egyre inkább erdőfenntartási kérdéssé válik:* a klímaváltozás, a vízhiány és az inváziós fajok terjedése alapvetően formálja a jövőt.

Az első helyszínen egy 37 éves, tavasszal még kihajtott, ám az elmúlt hónapokban elpusztult hazai nyár állományt mutatott be annak erdőgazdálkodója és tulajdonosa. A szürkenyárak alatt – összefüggő alsó, felújítási szintben – mageredetű nyugati ostorfa, dió és zömében sarjeredetű akác található.

A fakitermelés gyakorlatilag kármentésként novemberben tervezett, *azonban az abból származó bevétel várhatóan nem fedezi majd a többszöri pótlással terhelt mesterséges újraerdősítés költségeit, a sarjaztatás pedig nem jöhet szóba.* Az idős állomány pusztulása ugyanakkor kérdésessé teszi a szürkenyárral való újbóli visszatérés értelmét is. S emellett általános kérdésként merült fel a résztvevőkben, *hogy mekkora kockázatot hordozhat a szürkenyár szinte kizárólagos favorizálása az Alföldön.*

Gazdálkodói vélemények szerint jelenleg az egyedüli racionális megoldás *a nyugati ostorfával való felújítás,* amelyre azonban a jelenlegi szabályozás szerint az adott helyzetben nincs lehetőség. Ugyan a termőhelyi feltételek drasztikus megváltozása miatt az erdő természetességi állapotának romlását az erdészeti hatóság engedélyezheti, azonban *a nyugati ostorfa az erdőfelújítás meghatározó fajtája nem lehet.*

Az egyes szakterületek képviselői között komoly vita alakult ki a nyugati ostorfás erdőket illetően. A tapasztalatok szerint e faj – a Homokhátságban szinte egyedülként – természetes úton jól újul, és bár invazív, talajtakaróként és tűzifaként kitűnően hasznosítható. Békés vármegyében idős állományai is megtalálhatók.

Ezzel szemben a fafaj tömeges alkalmazása komoly ökológiai kockázatokat hordozhat. Erdészeti és természetvédelmi szempontból ezért javasolt a kérdés tudományos vizsgálata (elsősorban a környező területekre, akár nagyobb távolságokra is kiható inváziós kockázatok mérlegelése), majd az eredmények alapján egyértelmű ajánlások megfogalmazása a szakma és a szabályozás számára.

Ugyancsak megfogalmazódott, hogy a telepített alföldi erdők – mintegy harmada, hozzávetőleg 200 ezer hektár – eltérő szabályozás alá eszenek. Ezekben a hagyományos, zárt erdőket célzó, nyereséget nem, vagy csak alig termelő gazdálkodás helyett sokkal inkább az erdők, adott esetben a fás vegetáció – például felnyíló erdők vagy fás legelők formájában – fenntartása lehetne a kulcskérdés. A résztvevők hangsúlyozták: *szükség lenne az erdőfenntartás normatív jellegű támogatására.*

A következő helyszíneken szerkezetátalakítási pályázat keretében szürke nyár, valamint mezei, illetve pusztai szil telepítése történt mélyforgatást követően, nagyméretű csemetékkel, barázdába ültetve, visszavágással, majd egyszerre metszéssel. Több erdőgazdálkodó elmondta, hogy az egyszerre metszést csak a már záródott állományban végzi el, amivel így a vad okozta károk mérsékelhetők. Az elegyített szil jelentősége abban is áll, hogy „rágófafajként” a záródásig a vad rendelkezésére áll. A jelenlévő erdőgazdálkodók ugyanakkor hozzátették, hogy *a gondos kivitelezés ellenére az erdőültetések rendszerint 2-3 év elteltével már romló egészségi állapotot mutatnak.*

Elhangzott, hogy a szürkenyáras erdőkben fontos szakmai kérdés a vágásforduló: a jelenlegi szabályozás szerinti 30–45 év – védett természeti területeken 50–55 év – sok esetben túl hosszúnak tűnik, hiszen *addigra sok nyáras pusztulásnak indul, homokgyepbe fordul át, és jelentősen visszaesik a sarjadzó képessége is.* Ugyanakkor a sarjztatásos felújítást több gazdálkodó biztosabb, eredményesebb megoldásnak tartja.

A konkrét erdőrészllettől elvonatkoztatva általánosságban is elhangzott, hogy a vágásforduló csökkentése – pl. egy gyertyános-tölgyesben – nem „ördögtől való”: *a gyakoribb genetikai megújulás segítheti a hatékonyabb, rövidebb időn belüli alkalmazkodást. Erre példaként Franciaország jó gyakorlatai kerültek említésre.*

A gazdálkodói tapasztalatok azt mutatják, hogy *az alföldi erdeink klímaállósága nagyban függ a megfelelő fafajválasztástól.* E tekintetben a fenyők közül a feketefenyő tűnik klímaturóbbnak, *míg az erdeifenyő várhatóan eltűnik a térségből.*

A Soproni Egyetem Erdészeti Tudományos Intézete a MEGOSZ jakabszállási, szintén a klímaváltozással foglalkozó rendezvényén számos hazai és – nem invazív – idegenhonos fafaj termesztésbe vonását javasolta: pl. fehér eper, közönséges dió, virágos kőris, mezei juhar, japán akác, rezgő nyár, magyar tölgy, sárga fenyő, libanoni cédrus stb. *(Lásd. a szeptemberi lapszámunkban megjelent cikkünket – a szerk.)*

Ugyanakkor elhangzott: a siker kulcsa – a nyitottság mellett – *a megfelelő szaporítóanyag-termelő kapacitás létrehozása és folyamatos biztosítása.*

A helyi szakemberek hangsúlyozták: a túlzottan homogén, mindössze 1–2 fafajra alapozott felújítások helyett legalább 4–6 fafaj kombinációja lenne indokolt annak érdekében, hogy közülük néhány biztosan elérje a vágáskort. Ezt a termőhely gyakori mozaikossága is indokolja.

Rövid, őszinte erdőgazdálkodói kalkuláció is szemléltette, hogy a véghasználatokból származó bevétel nem, vagy csak alig fedezi az erdőfelújítás költségeit. Biztos bevételre inkább a középkorú faállományokban végzett előhasználatok során számíthat a gazdálkodó. Ökológiai szempontból elhangzott, hogy a nehezen értékesíthető faanyag aprítást követően a terület mulcsozására is hasznosítható lehetne, ez azonban – támogatás hiányában – többletköltséget és bevételkiesést jelent.

Egy következő helyszínen az erdőgazdálkodó pozitív példaként mutatta be azt az erdeifenyves-feketefenyves főfafajjú, középkorú erdőt, amely a környező állományokhoz képest jó egészségi állapotban van. *Ennek titkát az időben és kellő erővel elvégzett nevelővágásokban és egészségügyi gyérítésekben látja.* A fenyő felső szint alatt jelenlévő lombos fajok (közönséges dió, virágos kőris, sajmeggy, kocsányos tölgy) potenciálisan lehetőséget biztosítanak arra is, hogy a megújítás erre a lombos újlatti szintre alapozva történjen. Ennek módszertani kidolgozására és lebonyolítására a jelenlévő erdészeti kutatási és gazdálkodói oldal előzetes megállapodást kötött.

A résztvevők megtekintették az Ásotthalmi Erdészeti Technikum tanulmányi erdejét is, ahol a múlt és a jelen kísérletei adnak támpontot a jövő lehetőségeihez. A százéves, kitűnő egészségnek örvendő, egykor teljesen más hidrológiai viszonyokat idéző kocsányos tölgyek alatt elhangzott: *a szürkenyárral elegyített platán-, gledícsia- és feketediő-telepítések, helyenként törökmogyoróval elegyítve, gazdálkodói irányváltást jeleznek.* A tapasztalat azonban egyértelmű: *nincsenek „csodafák”. Amennyiben nincs elegendő csapadék, sem az őshonos, sem az idegenhonos fajok nem képesek tartósan fennmaradni a homoki élőhelyeken.* A 2025-ös év ezidáig mindössze 321 mm csapadékot hozott, ami világosan jelzi a helyzet súlyosságát.

Összességében a terepbejárás tanulságai szerint a Homokhátság erdeinek jövője erősen bizonytalan. *Az erdőgazdálkodás itt egyre inkább közjóléti és környezetvédelmi kérdés, mintsem nyereségorientált gazdasági tevékenység.*

A résztvevők egyetértettek abban, hogy elsődlegesek a tájhasznosítási és szakmai megfontolások a termőtalaj megőrzésével és a talajvízviszonyok javíthatóságával összhangban, amelyben az erdőtulajdonosi, erdőgazdálkodói megfontolásoknak és kreativitásnak is fontos szerepe van. Ezzel összhangban kerülhet sor a körvonalazódó lehetőségek megvalósítását támogató szabályozási környezet és támogatáspolitikai kialakítására. *Az erdők megőrzése nélkül az Alföldön a futóhomok és a sivatagosodás ismét valós veszéllyé válhat.*

Forrás: NAK/Erdészet

Fotó: Andréi Pál

